

Abonamentul:

Pentru monarhie:
Pe an 12 cor., $\frac{1}{2}$ an
6 cor., $\frac{1}{4}$ an 3 cor.

Pentru străinătate:
Pe 1 an 18 fr., $\frac{1}{2}$
an 9 fr., $\frac{1}{4}$ an
4 fr. 50 cm.

Foia apare în fiecare
Sâmbătă

Unirea

Insertiuni:

Un șir garmond:
odată 14 fil., a doua
oară 12 fil., a treia
oară 10 fil.

Tot ce privește foia
să se adreseze la: Re-
dacțiunea și admini-
strațiunea „Unirea”
în
Blaj.

Foaie bisericească-politică.**Anul XVII.****Blaj, 16 Noemvrie 1907.****Numărul 45.****P A C E.**

Pace voim și dorim. Pentru pace ne rugăm. Mângâierea și fericirea noastră o căutăm în pace. Bunul altuia nu ne trebuie, dreptul străin nu-l vătămăm, ca pace și liniște să stăpânească conștiința noastră.

Ne mulțumim cu drepturile și bunurile, ce ni-lea dat natura și Dumnezeu și le-au cuprins în §§-i bărbații înțelepți de pe vremuri ai statului.

Suntem în pace, și când o lege nu ne place. Ne supunem ei, o împlinim, până e lege. Ne folosim însă și de dreptul de a ne plânge. Luăm în socotință facultățile, ce ni le-a dat Dumnezeu în scopul de a ne scăpa de boale. Chiar și un dobitoc se vaietă, când îl bați și-l năcăjești.

În convorbirile cu poporul și în adunările noastre se propovăduiește pacea și liniștea, pretutindena. Nu-i caz, că cineva să fi îndemnat la nesupunere față cu legile, la infidelitate față cu Domnitorul, la revoaltă împotriva altui neam, ori la nesupunere față cu slujbașii țării, fiindcă suntem popor de ordine, ne place pacea și știm răbdă.

Poporul nostru e deschis. Spune ce are pe inimă. Nu suferă, ca mânia înădușită și veninul, să-i conturbe pacea sufletului. E blând. Nu se răpește de furie, manie și poftă de răsbunare. Știe să plângă nedreptatea, ce i-o fac, dar nu injură, nu amenință, nu se dimită la fapte violente, ci se roagă, ca Dumnezeu să răsplătească pe cel fărădelege după faptele lui. Batjocorit fiind, nu batjocorește, suferind, nu amenință în credința, că cel rău va primi plata nedreptății sale.

Voiește tare să se cultive și progreseze cu talanții, ce i-a dat Dumnezeu. Și dorul lui fierbinte e, ca acești talanți — aplicările, fa-

cultățile, datinile și limba lui — să-i fructifice nu în teren vulcanic, ci în pământ roditor, nu în împrejurări viforoase, ci în pace.

Se înfloară de sânge, știind, că din pământul udat cu sânge nevinovat se ridică spre cer strigăte după răsbunare.

Pe marginea drumurilor înalță cruci, semnul virtuții și a biruinții. Crucea îi este îndreptar de viață. Celui ce s'a restignit pe cruce i-se închină și învață dela el iubire și pace, cum și curaj, statornicie și fidelitate în apărarea drepturilor sale. El știe și crede, că Domnul e țaria lui, cetatea lui și scăparea lui în zile de strâmtoare.

Altcum ni-se prezintă Dl Jancsó Benedek și altcum prezintă pe poporul magiar.

Lui nu-i trebuie pace.

Pacea, ce se zice, că ar fi imbiat-o păr. Vasile Lucaciu lui Ugron Gábor pe culoarele parlamentului, o respinge. Pentru că el, magiarimea întreagă, deosebit poporul magiar din ținuturile locuite de naționalități profesază aceia politică, ce formează credeul politic alui Bánffy Dezső. Adecă nu se îndestulesc cu dragostea noastră sinceră față de stat, cu jertfele de sânge și avere, ce le aducem pentru apărarea și susținerea statului comun, ci pretind să ne schimbăm și limba, datinile și aplicările noastre, să ne metamorfozăm individualitatea etnică.

Noi nu credem, că poporul magiar să fie de acord cu Dl Jancsó Benedek. Nu putem crede, că un popor, care a fost atât de mândru pe cavalerismul și liberalismul lui, să subscrie în veacul al XX-lea ideile din primul articol a lui Budapesti Hirlap Nr. 261. Nu se poate, ca un popor, care prăznuiește „sărbătoarea păcii,” iubilează memoria „sfântului Emeric” și astfel și învățătura primită de acesta dela sf. Ștefan, un popor, care are atâtea reuniuni pentru apărarea dobitoa-

celor, — să pornească războiul de exterminare contra neamurilor din aceasta țară, cari sunt hotărâte de a rămânea aceea, ce le-a lăsat Dumnezeu.

Aceasta o pot dori numai indivizi saturați de cel mai detestabil egoism, cari vatămă pe toți și nu pot se suferă nici cea mai mică vătămare, cari voiesc să se întâmple toate pe a lor plac, să joace rolă și să conturbe pacea tuturor, nepermițând, ca cineva să privească în cărțile lor.

Un astfel de egoism respingător nu știe de lacrimi de durere, de mizeria orfanilor, de blăstăme, nu se unește cu mila și iubirea, n'are frică de Dumnezeu și rușine de oameni. Fără scrupuli și prevedere sunt în stare atari indivizi să scrie pentru marele public: „Az utunk világos. A nemzetiségiek izgatása Apponyi iskolatörvénye ellen, a horvátok obstructiója, a rágalmazó külföldi sajtóhadjárata is lánczolata annak a bujtogatásnak, a melyik a pánádi, pécskai és csernovai eseteket szülte: ezek a mi utirányunk utmutató oszlopai” ...

Sublinierea e a noastră, în colo toate cuvintele citate sunt ale Dlui Jancsó Benedek (ziarul c.) care ar voi, — se vede — ca stâlpii colorați în colorile statului să se înroșească cu sânge de a naționalităților.

Oare ce poate provoca în unii indivizi atâta sălbătăcie, atâta ură și atâta dușmănie față cu statul, pe care ei îl compromit în afară și îl neliniștesc înlăuntru? — Protestele ridicate împotriva proiectului școlar a ministrului Apponyi, ori cât de dese și înalțătoare au fost, n'au făcut să dispară nici măcar un bumb de pe vestmintele cel puțin a unui funcționar. Proiectul protestat, acum e lege, căreia ne supunem, căutând mijloacele pentru satisfacerea ei și apărarea tezaurului nostru. Obstrucțiunea croaților, dacă se poate numi așa, a avut tot acel rezultat, ca protestele noastre. Și totuși ca-

zurile sângeroase dela Pánade, Pecica și Cernova să fie stâlpii, cari să le arete drumul?! — Pentruce? Pentrucă atari oameni își tem pânea, ce le-o întinde statul servitatât de rău.

De programe propovăduite de dl Jancsó Benedek ne înfiorăm și ne-ar dura de soartea statului, nefericit în care s'ar aplica.

Noi dorim pacea și pacea trebuie să vina. Chestia naționalităților trebuie rezolvată dar nu cu fier, ci cu lumina minții, nu cu tiranizare, ci cu dreptate, nu cu ură și furie, ci cu iubire și calmitate.

Poporul nostru așteaptă roadele păcii dorite cu iubirea, paciența, credința, bunătatea, seriozitatea și blândeța, ce-l caracterizează.

REVISTE.

Din Patrie. Pactul cu Austria nu va trece așa ușor prin cameră, cum au socotit ministrii din Ungaria. În partidul koșutist pe lângă toată alipirea și respectul față de ministrii koșutiști, se pare că totul fierbe. Deja au ieșit mai mulți din partid, pe cari ei îi numărau între corifei, și după telegrama unui ziar vienez, se mai așteaptă să iese 18 inși. Până acum nu se știe, că oare formă-vor disidenții patruzeci și optiști club nou, ori rămân afară de club.

Austria. Schimbarea lucrurilor din Austria a adus cu sine schimbarea modului de guvernare, și așa a scos din guvern elementele, cari nu erau espresiunea fidelă a partidelor parlamentare, iar locul lor l-au ocupat alții. Intre ministrii cei noi sunt doi din partidul creștin-social, *Dr. Alfred Ebenhoch* ministrul de agricultură, și *Dr. Albert Gessmann* deocamdată fără portofoliu, dar în scurt timp ministrul muncii. Amândoi sunt frunțași în partidul lui *Dr. Lueger*. *Dr. Ebenhoch* a fost șeful partidului conservativ, care fusese cu partidul creștin-social; *Dr. Gessmann* e organizatorul partidului creștin-social, un vechiu aderent alui *Lueger*. Că ce oameni destoinici sunt acești doi ministrii, se observă foarte bine din foile ungurești, cari îi batjocuresc și zeflemizează, semn, că nu li pot mistul.

Roma. Unele ziare au adus veste, că fostul secretar de stat al Papei Len XIII, *Cardinarul Rampolla* s'ar retrage în claustru, să nu se mai ocupe de loc cu politica. Prilegiul acesta îl folosește »Lupta« să-și arete »dragostea« față de biserica catolică, și dă în acest bărbat mare, a căruia cultură, credință și pietate noi o cunoaștem foarte bine, și ne-am bucurat dacă atât biserica unită cât și cea neunită ar avea cât mai mulți *Rampolla*

România. Comisia parlamentară esmă în cauza regulării chestiei țărănești a adus un decis foarte important în contra alcoolului. După acest decis, dacă el va fi primit de Cameră, în comunele rurale nu va mai putea fi Jidan crișmar, ci numai român. Crișmariul va primi, salar fix dela stat, și se obligă cu cauțiune că nu va vinde bețură pe împrumut. Crișmele nu vor fi deschise decât numai în anumite ceasuri, iar duminica și în sărbători până la 11 oare a. m. au să fie toate închise. Toate crișmele privaților au să fie toate închise. Toate crișmele privaților au să fie desființate până la 1 Aprilie 1908 — și statul va face crișme comunale.

CORESPONDINTE.

Dela Orade.

— Raport special al »Unirei.« —

Frumoasă sărbătoare am avut noi Români din Orade Duminică, în 10 l. c., din ocaziunea sfințirii și respective a inaugurării noului edificiu al preparandiei gr.-cat. din loc.

Preparandia românească gr.-cat. din Orade s'a înființat încă în anul 1846, dar n'a putut fi inaugurată decât în 15 Septembrie anul 1848. În lipsa unui edificiu propriu, noua preparandie s'a așezat interimal și s'a strămtorat în două sale scunde și întunecoase ale seminarului de băieți. Din acele sale scunde au ieșit timp de 59 ani nu numai învățătorii diecezei orădane, gr.-cat., ci mulți

FOIȚĂ.

„Dreptul canonic oriental“

de *Mariu Theodorian*.

— Recenziune și apreciere. —

În »Unirea« demult s'a remarcat apariția completă a acestui op și avem cunoștință, că mulți preoți așteptau cu interes o informație mai amenunțată, care nu s'a dat — după cum știm, de foile noastre până acum, ci, în vederea însemnătății opului din chestie, vom da-o noi în cele următoare

Știm toți, că cunoașterea dreptului canonic e atât de necesară, încât fără ea nici un pas nu poți face în viața bisericească practică, căci îți lipsește firul conducător. Asta se potrivește atât clerului, cât și mirenilor, mai ales acelor, cari în urma poziției lor sunt chemați a regulă afaceri bisericești civile. Acestea socotind dl avocat *Theodorian* și văzând ignoranța mare a canoanelor, ce stăpânește clerul român de azi și spiritul anticanonice, ce a pătruns toate legile politico-bisericești din România dela 1862 incoace: și-a propus a eda canoanele bisericești orientale, în o formă accesibilă și cu esplicări din partea d-sale.

Trebue deci să știm, că »Dreptul« dlui *Theodorian* nu e ceva compendiu obicinuit,

cum sunt alte opuri purtătoare de acelaș titlu, — ci luând cuvântul »drept« în senz obiectiv, e: complexul tuturor legilor bisericești, așa cum se află acelea cuprinse în *Pidalion*, care a fost tradus și edat de *Veniamin Costache* (1844) reedate de dl *Theodorian* în aceeaș ordine, în aceeaș limbă arhaică primitivă, în care se află la *Costache*, urmând numai fiecărui canon observările dlui *Theodorian* și aplicația. *Pidalionul* e și azi colecțiunea oficioasă a canoanelor în biserica orientală (V. *Dr. Nicolau Milaș*, *Das Kirchenrecht d. morgl. Kirche*, *Zara*, 1897, p. 185). Cum însă azi biserica orientală are colecții și mai bune atât din singuratic sineade, cât și a tuturor împreună, desigur își avea meritul său, dacă pe baza rezultatelor celor mai noi ale științelor canonice căpătam o ediție critică a dreptului bisericesc din mâna unui om, ca dl *Theodorian*. Atunci am avea poate mai multe de spus referitor la edarea canoanelor, acum trebue să ne restringem la indicarea cuprinsului cărților, care este: Canoanele Apostolilor, ale sinoadelor ecumenice I—VII, resp. I—VIII (al VIII-lea la neuniți se numește I și II. Cpolitan), ale sinoadelor particulari dela sf. *Sofia*, din *Cartagena*, 258. *Ancira*, *Neocessarea*, *Gangra*, *Laodicea*, *Sardica*, Cpolitan an. 394, *Cartagena* an. 418, epistolele acestui sinod către *Papii Bonifaciu și Celestin*. Canoanele sfinților: *Dionisie al Alexandriei*, *Mucenic Petre dtto*, *Atanasie cel Mare*, *Vasile*, *Grig.*

a Nissei, *Grig. Teologul*, *Amfilochia*, *Timotei al Alexandriei*, *Teofil dtto*, *Chiril dtto*, *epistola can. a sf. Ghenadie Patr. Cpol.*, *canoanele sf. Ioan Postnicul*, *Tarasie Cpolit.*, *Nichifor Mărturisitorul*, *canoanele Sinodului din Cpol* la întrebările unor călugări dela țară și învățătură despre însoțiri (căsătorii) Dl editor dă la fiecare sinod o notiță istorică și la sfârșitul opului un indice alfabetic prețios. Mai dă la început o introducere, din care vedem însemnătatea și istoricul studiului dreptului bisericesc. La aceasta observăm, că Biserica apuseană atât pond dă acestui studiu, încât susține și azi titlul separat de *doctor juris can.* la Univ. din *Löwen*, *Budapesta* și la univ. *Gregor.* din *Roma*. La literatură observăm, că dl *Theodorian* nu pomeneste de loc pe autorii uniți, *Ratiu*, *Papp*, *Szilágyi*, cari asemenea sunt orientali...

Pentru noi sunt mai interesante observările, comentarii dlui *Theodorian*. Din ele se vede tot sufletul acestui om, despre care scria mai nou o revistă din România: »omul acesta crede mai mult, decât preoții săi.« Din punct de vedere teologic multe va află atât unitul, cât și neunitul, de excepționat, dar se iartă dlui autor, căci nu e teolog. Bunăoară: nu e adevărat, că episcopul, de tu va fi hirotonit de doi arhieri, nu capătă darul (vol. I. p. 3), că din oprirea divorțului la clerici urmează, că la alții e permisă (I, 11), că ipodiatonul nu se poate căsători

și de ai diecezei lugojene. În restimpul pomenit în mai multe rânduri a fost excepționată localitatea preparandiei din partea auctorităților de controlă, până ce în anii mai din urmă a fost chiar în primejdie acest de mare însămnătate institut cultural român.

P. S. D. episcop diecezan, Dr. Demetriu Radu, după ce i-s-au zădărnicit încercările repetite, de a transpune preparandia la Beiuș unde aceea avea din toate punctele de vedere mai potrivit loc; în urmă, în primăvara anului trecut, în conțelegere cu Consistorul său a decis reorganizarea preparandiei și anume, amăsurat recerincelor moderne și ordinațiunilor mai noue, în legătură organică și nemijlocită cu școala de praxă. Astfel în edificiul școlii elementare gr.-cat. care și până acuma servia și de școală de praxă, situat în apropierea catedralei episcopoești, s'au prefăcut în sale de propunere la preparanzi, întregindu-se zidul de până acuma în etaj, încă cu sală mare de desen pe cum și cu o sală deosăbită, în parter, pentru propunerea studiilor naturale și alta vecină: muzeu de recvizite fizice și chemice. Tot în etaj se mai află cancelaria directorală și sala de conferință a profesorilor. Normalele au rămas și mai departe acolo, unde au fost, adevă jos în parter.

Sărbarea inaugurării a fost frumoasă. După sfânta liturgie celebrată în catedrală, Episcopul însoțit de canonici a mers deadreptul la preparandie, unde frumoasa și spațioasa sală nouă — deja eră plină cu elevii preparandiei și ai seminarului domestic: gimnaziști și teologi și cu un frumos număr de oaspeți invitați. Aproape toată inteligența română din Orade — uniți cu neuniți — a fost de față. S'a sfințit apa; apoi episcopul a stropit zidul cu apă sfințită. După actul sfințirii a urcat catedra directorul preparandiei, canonicul I. Butean și prin o vorbire

avântată încălzitoare deschide festiva. Punctele următoare au fost: „Ce te legeni codrule.“ (I. Vorobchievici) cântat de corul preparanzilor. — „Cuvânt la noul secol“ (V. B. Muntenescu) declamată de P. Sarmăș, stud. pedagog curs IV. — „Discurs festiv“ ținut de Gh. Părău curs IV. — „Doină doiniță“ (I. Vorobchievici) predată de corul preparanzilor. — „Odă festivă“ perorată de R. Leheni, prep. de curs IV. — „Marș festiv“ (Leo cav. de Gaian) executată de corul preparandial.

Toate punctele s'au executat bine, cu mult simț și multă precizie. Abia au răsunat ultimele acoarde ale marșului festiv, se ridică episcopul și în cuvinte puternice spune, că cultivarea și luminarea, învățarea popoarelor este glas evanghelic, este dispușiune dumnezească. „Mergând învățați toate popoarele.“ Biserica lui Isus Hristos pe lângă lucrarea mântuirii sufletești a omenimei, a înțeles și aceasta misiune măreață concrezută ei de către dumnezeescul ei Intemeietor. Și vedem că pe unde străbate în decursul seclilor religiunea lui Isus Hristos, pretutindenea răsare în urma ei lumină și civilizațiune. Cultivarea și luminarea poporului românesc tot bisericii lui Hristos este de a i-se mulțumi. Că s'a început târziu deșteptarea poporului nostru, cauza este, că ne-am trezit și ne-am întors târziu spre izvorul cel curat al culturai și civilizațiunii creștinești, care este totodată mama noastră de sânge, spre Roma. Dar de atunci înaintăm. Biserica merge înainte în munca cultivării și civilizării poporului nostru. Ea crește preoții, ea crește învățătorii, pe cari îi trimite în mijlocul poporului, ca să-l lumineze, să-l învețe. În urmă adresându-se episcopul deadreptul către elevii preparandiali, îi îndeamnă, să lucre, să muncească serios, ca să se desvoalte caractere tari și mari în

iubirea bisericii mame, în iubirea poporului românesc, a căruia cultivare să le zacă pururea la inimă, și în iubirea patriei scumpe. Să aibă grije, să nu fie niciodată nemulțumitori față de biserică, carea ca o mamă bună cu atâtea greutăți îi crește, îi crește pentru Dumnezeu și pentru luminarea și cultivarea poporului românesc. În această speranță cere asupra lor și asupra institutului preparandial darul și ajutorul lui Dumnezeu.

Cuvintele ieșite din inimă, sperăm, că au pătruns la inimi. Ajute Dumnezeu să aducă roade bogate!

Episcopul a părăsit sala între aclamările tinerimei și ale publicului entuziasmat. Cu toții ne-am depărtat însuflețiți și mângâiați, văzând un institut cultural vechiu românesc, carele se părea deja aproape de perire, prin jertfa binevenită și veghierea înțeleaptă a capului diecezei, cum se așează acuma în edificiul său propriu spre a servi mai departe interesele mari, pentru cari s'a fost înființat: luminarea și cultivarea unei părți însemnate din poporul român.

u.

Din Giurgeu.

Octombrie 1907.

Unul dintre cele mai bogate comitate în ape minerale și păduri de brad, din ținutul Ardealului, este fără îndoială acela al Ciucului, cu deosebire partea nordică numită „Giurgeu“ e cunoscută în lumea întreagă după renumitele ape minerale ale Borsecului. Protopopiatul gr.-cat. încă și-a luat numele dela acest ținut al Giurgeului, care formează un platou de toată frumuseța strătăiat prin mijloc de alvia caprițiosului Murăș. Inprejmit la răsărit de șirul Carpaților, priu a

(I, 33, II, 18, 20), că nunta, hirotonia unui ministru caterisit sunt absolut nule (I, 39), că darul de a ascultă mărturisirile nu e delegație specială a darului arhieresc (I, 66, cf. III, 58), că botezul protestanților e absolut invalid (I, 78, 165, 187), că uniților ar fi îngăduit dela Roma divorțul pentru adulter (I, 82). A se vedea instrucțiunea specială a S. Congr. la Actele conc. prov. I, pp. 197—222), că protopopii pot hirotoni cetății, cu învoirea episcopului (II, 148)...

Foarte bine face dl Theodorian, când arată stările anticanonice și abuzurile multe cu sf. canoane, ce se săvârșesc mai ales în România! Bunăoară biserica ortodoxă desparte căsătoriile pe baza documentului de divorț dela forurile civile, fără cercetare ulterioară (I, 11, 82. II, 82—3, 112) Dl Theodorian citează pe sf. Hrisostom, care zice: Dumnezeu nu după legile împărătești ne va judeca. Foarte bine arată dl Theodorian, că pretenziunea, de a primi în sinoade și preoți e anticanonică (I, 62), că e falsă teoria, după care alegerea episcopilor la început o făcea poporul (I, 138), că secularizarea averilor bisericesti din România trebuia făcută în un mod mai canonic (I, 64), că Mitropoliile gr.-or. române din Ardeal și Cernăuți sunt constituite în mod ilegal (I, 229), că pentru sf. Căminăcătura nu-i permis a se lua plată (II, 45—8), că nu trebuie botezat acasă (II, 54), că trebuie predicat în biserică (II, 40—2), că e condamnabil obiceiul introdus de mitropolitul Miron, a nu mai pune moaște în sf. altare (II, 140), etc. Nu înțelegem, ce vrea să zică Domnia-sa la p. 51, vol. II, unde recomandă preoților a lăsa părțile pe sf. Disc, până după împărțirea poporului? doar nu împărțire cu speciile separate!? Deducerea făcută la pag. 59 vol. I, despre anatema enoriașilor, cari nu ar fi voioși a primi cleric desemnat de legiuita epitropie, așa o înțelegem, că dacă aceia n'ar avea cauză justă, altcum se poate remonstra în mod convenit.¹⁾ Ce privește continența preoților înainte de sf. Liturgie, ar fi bine să se facă odată lumină și la noi, căci cunosc preoți, cari susțin, că nu-s obligați, numai la norma ajutorului natural, ceea ce nu consună cu simțul credincioșilor și cu tradiția. Terminul de 3 zile însă, recomandat de dl Theodorian, II, 32—3), nu-l află de lipsă.

Tare la loc sunt observările, ce le face dl Theodorian la adresa preoțimei și călugărilor din România, cari prin decădinta lor bagă în groază și pe credincioși mireni. „Când auzim, preoți spunând, că protestanții sunt mai puțin depărtați de adevărurile

¹⁾ Chiar și în biserica noastră unită, unde poporul nu alege preot, se poate da plăsoare împotriva unei denumiri de paroh, dacă acela ar fi împotriva voinței și tuturor intereselor poporului, nu numai pe baza dreptului natural, ci și a dreptului de denumire în care stă condiția esențială recerută: câștigându-și iubirea poporului!

evangelice, decât romano-catolicii, suntem cuprinși de o groază. Știm, că un trist obicei este, că preoții tineri să se ducă prin universități protestante din Germania să-și completeze studiile și de acolo viu cu simpatii pentru ereziile reformatilor și cu o ură neimpăcată în contra Romei“ (I, 78). „Prin cărciume... se plimbă nejenăți o mulțime de preoți“ (I, 91). „Mi-a săngerat inima, văzând preoți ortodoxi scriind articole prin cari se aprobă sub pretexte neadevărate, perzeuția creștinilor din Gallia“ (I, 100); „mulți preoți... în loc să meargă pe la enoriașii lor să-i sfătuiască la cele bune și în loc de a se închină ziua noaptea Domnului, îi vedem făcând închinăciuni pe la politicieni, dela cari speră mult pentru ei. Acestea sunt cauze ale decăderii sentimentului religios la români, popor de altfel evlavios...“ (I, 120), „de ce să închidem ochii asupra preoților văduvi, cari în mod public țin concubine prin casele lor? Numărul acestor preoți nu e mic...“ (I, 137). Bine observând, că dl Theodorian și în opul acesta de repetite ori își ridică glasul împotriva recăsătoriei preoților (I, 29. II, 19). „Ce să zicem noi de acei preoți rătăciți; cari în zilele noastre neșiliți de nimeni, ci din răutate și lăcomie, se adună cu socialistii, turbură pacea sătenilor...“ (II, 201). „Spunem cu durere, că a ajuns la urechile noastre că azi, în România, s'ar fi găsit preoți rătăciți, cari cutează a leturghisi, după ce iau cafeaua“ (p. 62, III)

căror crânguri și văi prăpăstioase se află parohiile: Bicz, Tulgheș, Corbu, Bilbor și Borsec. În partea vestică mezuină o formează munții Giurgeului, cari se întind paralel cu Carpații într-o distanță de 10—20 km.

Pe acest platou se află 9 comune săcuiești vechi, puternice în avuție și mărime. Cândva întreg ținutul Giurgeului a fost proprietatea exclusivă a acestor 9 comune înzăstrate cu biserici grandioase și școli admirabile. Pe la începutul veacului al XVIII-lea s'au format însă pe la periferii alte 7 comune cu locuitori români gr-cat. În majoritate covârșitoare, și anume pe lângă cele cinci enumerate mai sus și acestea trei: Varviz, Vasláb și Șermaș.

În comunele săcuiești au fost numeroși români cu mult înainte de formarea acestor comunități. Așa după revista „Genealogiai Füzetek” din August 1907 Nr. 8 se aflau români în Alfaláu deja pe la 1616 și încă nu numai jobagi sau incuilini, (zsenér) ci și militari liberi ca și săcuii și adeca: Illies György pedestraș, Nagj Stoica jobagi, Oláh Péter pixidar, sau pușcat, Oláh István incuilin, Miháli Gergely liber, két Radvli nevű Oláh jobagi etc. a căror urmași și azi să afirmă de români. După statistica Românilor din Transilvania din anul 1750 se aflau în Alfaláu 286 suflete române, aparținând parohiei Gyergyóvasláb din arhidiaconatul de Szépviz, cari se plâneau pe acestea vremuri în contra domnilor feudali, stricându-le cimiterul avut și prefăcut în agru. Pentruca să-și poată îngropa morții trebuia să plătească pentru un singur mort câte o oaie sau berbec. În parohie s-au constituit pe la mijlocul veacului al 18-lea. Primul preot cunoscut până acum, a fost popa Sandu pe la 1760. Acestuia i-a urmat Ioan Popoviciu până la 1828, de atunci până la 1873 a păstorit George Ciobotariu, care cu mâna-

proprie a scris pe cartea „Mărgăritare” tipărit în orașul Bucureștilor la anul dela moartea lui Hristos 1746, următoarele: „să se știe cumcă acest Mărgăritariu este al meu, Ciobotariu George, cinstit de tatăl meu pentru vecinica lui pomenire încă fiind copil la școală în Simiclăuș la un Dascăl din Moldova. Scris-am eu mai înainte numitul C. G. paroh în Alfaláu anul 1837 15 Septemvrie” Acest dascăl a putut fi sau Porfirie din Moldova, care pe la anul 1824 învătă în Simiclăușul Giurgeului „pe o limbă românească să se pomenească,” sau Ioan Filip dascăl, cari amândoi și-au scris numele în acel Mărgăritar. Șeria preoților cari au urmat apoi se finește cu alui Iuliu Băieș, actualul preot, care în 18 April a. e. cu ocazia sinodului de primăvară ținut la Gyergyószentmiklós, a cerut ca proximal sinod să se țină în parohia Alfaláu, în care nu să știe să se fi ținut vreodată sinod protopopesc. Invitărei acesteia s'a satisfăcut în 22 Octomvrie 1907, când adeca s'a ținut primul sinod în această parohie puternică, carea numără astăzi peste 6000 suflete, între cari 549 sunt români gr-cat. românește însă nu mai știu. Partul românesc — și acela schimonosit — se observă numai la oamenii bătrâni. După cum m-a ascurat un comerciant fruntaș, comuna are peste 40,000 jughere pădure de brad. Pe lângă școalele elementari se mai află aici și o școală de agricultură cu 3 clase. Români și-au pierdut școala deja în 1871, au însă o biserică frumusică, case parohiale bune și casă cantorală în stare de mijloc, toate în șir una lângă alta.

Sinodul s'a început, cu celebrarea sf. liturghii pontificată de protopopul asistat de doi preoți. Predica ocașională a ținut-o preotul Dionisiu Sólnay din Csik-Szt.-Domokos, care a vorbit tare potrivit și la inima poporului prezent în număr considerabil, în-

demnându-l părintește să țină cu tărie la legea noastră strămoșească.

Sedința sinodală a deschis'o protopopul, bineventând pe preoții prezenți aproape în număr complet. A cetit apoi raportul presidial în care se fac elogiile vrednice actualului preot, se ocupă apoi cu descrierea istoricului parohiei și să finește cu unele propuneri, cari stau în nex intim cu unele din cele 8 puncte din programul ședinței.

Înainte de a intra în discuția meritorică, sinodul își ține de datorință fiască a-și exprima pe cale protocolară bucuria sinceră pentru reînșănătoșarea Escelenției Sale bunului nostru Mitropolit, cu dor dorind să-l putem avea întru zile îndelungate, drept îndreptând cuvântul adevărului!

S'au cetit mai multe scripte consistoriale de caracter administrativ. Pentru a se putea aduce oarecareva decisiune în ceea ce privește soarta școalelor noastre din Giurgen în fața articolului de lege XXVIII din 1907, s'a decis să se convoace de urgență senatul școlastic eparhial la Tulgheș, la care e invitat a se prezenta fiecare director de școală, fiindcă e vorba a se aduce o decisiune, nu numai în ceea ce privește susținerea și pe mai departe a școalelor existente, ci și în cercarea tuturor mijloacelor posibile pentru înmulțirea acestora, după ce din pruncii obligați de școală nici 20%, nu frecventează în prezent școala. Așa în Varviz e de lipsă să se mai facă cel puțin 3 școli, în Șermaș 2, în Tulgheș 2, în Bicz 8, în Ghimeș 3, în Vasláb 2, în Bilbor și Corbu câte 1. În forma aceasta ar putea să cerceteze școala totii pruncii obligați la școală, așa după cum prescrie legea. De remarcat mai este și împrejurarea că școalele respective trebuie edificate în diferite puncte a acestor comune resfirate, va se zică câte școli, atâtea edificii separate. Pentru școalele gr-cat. române

„Cu groază ne întrebăm, de o fi adevărat, ceea ce am auzit, că unii clerici înghit cafea de bună voie, înainte de liturghie. Luminează-i Doamne Sfinte și nu-i osândi pe ei...” (III, 285—6). Nu mai puțin dureros descrie dl Theodorian viața călugărilor și călugărițelor din România, care în loc de a fi o „viață ideală,” e cu totul destrăbălată, uitată fiind toate regulile buneicuvinițe și pricinuind mult scandal credincioșilor (II, 75—6. III, 172, 211, 330). La un loc observă: „decât a striga împotriva acelor fecioare, care îmbracă schima în mânăstiri de alt rit, mai bine ar fi să ne gândim cu toții, a face, ca vechile mânăstiri române să fie deschise fecioarelor cu vocațiune, nu femeilor fără căpătâi, ce cată azil” (II, 166).

Să fiu scuzat pentru mulțimea citatelor; n'am putut să lipsesc stim. cetitori de acestea.

Nouă, uniților, ne face bune serviiți „Dreptul” lui Theodorian și în apărarea primatului roman. Ceea ce altcum natural urmează din o tratare obiectivă a istoriei și canoanelor bisericesti. Dl Theodorian recunoaște: „este... nediscutat, că în veacul IV-lea nimeni în Biserică nu contesta, că primul episcop creștin este episcopul Romei” (I, 128). Și apoi arată în decursul istoriei canoanelor, cum toate sinoadele au fost prezidiate și confirmate prin autoritatea papilor, urmașii Vârhovnicului, la cari se întâmplau și apelații și care judecă în cele dubii (I, 128, 170—2, 209—11. II, 1—3,

131, 134. III, 6—8, 79, 81, 108, 110—111, 134—47, 154). Numai la un loc (Sinod III. ec. vol. I, 190—1), se îndoiește dl Theodorian de adevărul istoric, proptit pe o asemeare, care foarte schioapătă. Față de acestea ar fi putut observa dl Theodorian, că și dacă concede can. 34, apostolic ierarhia națională, aceea nu în senz exclusivistice o face; nici egalitatea de jurisdicțiune între patriarhul Romei și ai altor locuri nu se referă la primat, ci numai la calitatea papei de patriarh (can. 6. Sin. I, ec.) Altfel însuși dl Theodorian remarcă pe aceia, cari „se tind a conzidera Primatul Papei ca un ce de origine lumească” (I, 245).

Din contră ne arată dsa originea puterii patriarhului din Constantinopol, pe baza pseudo-canonului 28. Sin. IV. ec. „Grăție acestui canon, întreg poporul român căzută sub auctoritatea spirituală a Seannului Cpolitian; și nu puțin avu a suferi din aceasta privință.” Mai târziu s'a recunoscut autocefalia bisericei românești; „puțini știu însă, că aceasta autocefalie fu cumpărată pe bani sunători, dela Patriarhul Tarigradului” (I, 246).

Multe lucruri interesante ași mai putea reproduce din cărțile dlui Theodorian, pe cari toate le va afla cetitorul în însuși opul, pe care-l recomand tuturor acelor, cari se interesează și cari sunt în stare a se ocupa de astfel de lucruri. Bine știm, că azi canoanele Pidalionului nu mai corăspund tuturor recerintelor și a te provocă în orice

lucru bagatel la canoane de sute și mii de ani, ca la Ș-i (!), e chiar de răs lucru, deci mai bine ar fi, ca Biserica de azi, pe baza și cu aplicarea canoanelor vechi, să formeze o disciplină nouă, corăspunzătoare, cum s'a început asta în conciliile noastre provinciale unite (Weruz, Ius Decretalium, vol. I. p. 284); dar fiindcă biserica neunită e incapabilă de așa ceva, iar la noi încă tot lipsesc multe: tuturor ne prinde bine „Dreptul” vechiu, cu literele-i moarte și duhul totdeauna viu! Toți trebuie să fim mulțumitori dlui Theodorian, care cu zel curat și inimă creștinească s'a nizuț, să umplă un gol simțit în literatura noastră bisericească!¹⁾

N. O. B.

¹⁾ Scrierea aceasta se poate procura și prin librăria arhidiecezană de aci, costă toate trei volumele 10 cor. 50 fl.

AVIZ!

Se află de vânzare 3000 măjimetrițe napi — maja cu 1'60 cor. — Cei ce doresc să cumpere să se adrese D-lui EMIL VLASSA, proprietar, Sâncel—Blaj (Szancsal—Balázsfalva).

2—4 (42)

din Giurgeu a sosit deci momentul critic și decisiv „de a fi, sau a nu fi.“ Dacă nu succede înmulțirea școalelor, susținerea pe mai departe a celor existente deja, mare înțeles încă nu mai are, căci d. e. dacă în Varviz stațul ar edifică în diferitele puncte ale parohiei patru școli de stat, ce mare înțeles ar avea susținerea școlii confesionale cu un singur învățator, a cărui salariu negreșit va trebui întregit cu ajutor tot dela stat?!

Altecum cuvântul decisiv e al senatului școlastic protopopesco, care acum ori niciodată va trebui să deie dovezi de vitalitate sau de prăbușire.

Restul din punctele programului s'a pertractat cu toată seriozitatea, decidându-se între altele ca misiunile să se țină pe anul venitor în comuna Vasiáb la invitarea On. A. Donescu.

Ridicându-se ședința la 2 oare p. m. toți frații au fost reținuți la masa ospitală a simpaticului preot local, după cari ne-am departat îngrijiți de viitorul școalelor noastre.

uva.

Invitare.

Societatea pentru fond de teatru român își va țineă adunarea sa generală în Coahalm, în zilele de 4 (17) și 5 (18) Noemvrie 1907 cu următoarea programă.

Duminecă, în 4 (17) Noemvrie 1907.

1. Deschiderea adunării generale la 10 oare a. m.
2. Alegerea a doi notari pentru ședințele adunării.
3. Prezentarea raportului general al comitetului și a rapoartelor de cassă.
4. Alegerea unei comisiuni de membri, pentru cenzurarea raportului general al comitetului.
5. Alegerea unei comisiuni de 5 membri pentru cenzurarea rapoartelor de cassă și a socotelilor.
6. Alegerea unei comisiuni de 5 membri, cari, în înțelesul §-lui 5 din statutele societății, vor înscrie membri noi, fondatori, pe viață, ordinari și ajutători, pentru societate.
7. Citirea disertațiilor corăspunzătoare societății, anunțate președintelui înainte de adunare.
8. Închiderea ședinței.

Luni, în 5 (18) Noemvrie 1907.

1. Deschiderea ședinței la oarele 10 a. m.
2. Citirea procesului verbal al ședinței precedente și verificarea lui.
3. Raportul comisiunii pentru câștigarea de membri noi.
4. Raportul comisiunii însărcinate cu cenzurarea raportului cassierului.

5. Raportul comisiunii însărcinate cu cenzurarea raportului general al comitetului.
6. Alegerea comitetului pe un nou period de 3 ani.
7. Determinarea locului, unde se va ține adunarea generală pentru anul 1908.
8. Alegerea unei comisiuni de 3 membri pentru verificarea procesului verbal din ședința a II-a.
9. Închiderea adunării.

Noutăți.

Mitropolitul Victor pentru Masa uni-ve atarilor din Cluj. Părintele capelan Dr. Iuliu Florian din Cluj ne comunică, că Escelența Sa Mitropolitul Victor a dăruit 500 cor. pentru Masa studenților universitari din Cluj. Acest dar însemnat, pentru care administratorul Mesei aduce cele mai călduroase mulțumite înaltului Prelat, dă o dovadă foarte elocventă, despre grija deosebită, pe care Escelența Sa o are față de tinerimea universitară. Dorim și noi Escelenții Sale îndelungă viață spre binele și mărirea bisericii și a neamului!

Din arh. dieceza. Maxim Hulea, parohul din Cisteiul român. (tr. Blaj) a fost trecut în deficiență, cooperatorul de acolo, Teodor Abrudan, a fost denumit de paroh al aceleiaș parohii. Nou ordinatul George Nicoară, a fost dispus de administrator parohial la Cucerdea română (tr. Iernot), preotul disponibil Teodor P. Branen, a fost dispus de administrator parohial la Hodac (tr. Reghinului).

Hymen. Emiliu Dragomir teolog absolut și Otilia Petronan anunță actul cununiei lor, ce să va celebra în 17 Noemvrie n. în biserica gr.-cat. din Capolnoc-Mănăstur.

— Ioan Iliu, notar în Orlat, anunță cununia sa cu dsoara Silvia Ungurean, fca profesorului P. Ungurean din Blaj, care să va celebra în 24 Noemvrie 1907 n. în biserica catedrală din Blaj.

Promovare. În 9 Noemvrie n. a. c. dl Dumitru Popa s'a promovat de doctor în medicină la universitatea din Budapesta.

Sfințire de biserică. Curatorul bisericii parohiale gr. cat. din Gherla invită la sfințirea bisericii gr.-cat. care se va serba în 24 Noemvrie n. a. c. și la petrecerile, cari vor urma seara I. în sala hotelului „Coroana“ petrecere cu joc. II. în sala hotelului dela tren (Hosszu) petrecere poporală cu joc. Prețul intrării: de persoană: 1 cor. 20 fil. Inceputul ambelor petreceri sara 1/2 8 oare. Oferte benevole se primesc cu mulțămită și se vor cuita pe cale ziaristică.

Alegerile congregaționale. Luni s'au făcut în comitatul nostru alegerile membrilor municipali pe un nou period de 6 ani. Și până am putea da informații detaliate asupra decursului acestor alegeri, putem anticipa că administrația a comis celea mai mari presiuni, ilegalități și abuzuri spre a face să pice lista candidaților români, ceea ce în parte le-au și succes. Merite mari și-au câștigat notarii români, cari au fost de o nerușinare de nedescris. Vom reveni!

Știri literare. Bucurie pe piața de cărți: Renumitul institut „Minerva“ dela București a publicat o splendidă ediție a poeziilor lui O. Goga, pe cari le vinde à 1 cor. De asemenea a cuprins în un elegant volum toate versurile lui Zah. Bârsan. Tot acolo a apărut „Din vremuri de bejenie, povestiri“ de M. Sadoveanu. Serviciile pe cari „Minerva“ le face literaturii românești sunt neprețuite. Celea mai alese scrieri ale prosatorilor și poezilor noștri de valoare ajung prin acest institut în mâinile tuturor iubitorilor de literatură bună și sănătoasă. În acelaș timp esecția tehnică e ireproșabilă. Recomandăm cetitorilor noștri cu toată căldura publicațiile acestui institut. Le pot avea pe toate dela Tipografia noastră.

Neolog. f. Aron Bătăcui notar cercual, membru ordinar al Asociațiunii pentru literatura și cultura poporului român și membru în congregația comitatensă după lungi și grele suferințe împărtășit cu Sfetele taine a mûribunzilor, a adormit în Domnul în 11. Noemvrie în al 55-lea an vieții și al 24-lea an al preafericitei sale căsătorii.

Odihnească în pace!

Posta Redacțiunii.

Oct. C. T. Sibiu. Din lipsa de spaț, în numărul viitor.

Fetele tinere

dacă sunt de un fizic slab, sau sufer fie ș de vre-un morb mai ușor să poartă deja de mult cu o deosebită încredere față de Emulsiunea SCOTT, pentru că asupra dezvoltării lor aceasta are un efect minunat fiind ușor de mistuit și fiind

cel mai bun și mai nutritor medicament.

Fetele când să simt slabe obosite ș fără voie ar trebui să folosească totdeauna acest medicament dovedit de foarte bun la fiecare ocaziune.

La târguirea Emulsiunei să fiți cu băgare de samă la marca Scott — pescarul cu știuca în spate.

Prețul unei sticle originale e 2 coroane 50 fileri.

— Se capătă în farmacii. —

(87) 8—12

Concurs.

La „Consum“ societatea comer. în Blaj află înmediat aplicare un funcționar comercial pentru conducerea cărților de compabilitate care să se priceapă și în bransa Băcăniei.

Calendarul Unirii pe 1908.

Cuprinde pe lângă partea Calendaristică, Șematism și partea literară și noua lege școlară **Art. de lege XXVII din 1907 dimpreună cu Instrucția acestel legi.** — Costă 80 fil. plus 10 fil. porto.

Partea literară.

Vasile Fabian Bob.

(1795—1836).

(Continuare).

VI.

În istoria școalelor românești din Moldova anul 1828 face epocă nouă, căci, după o stagnare de un șir de ani, în anul acesta să redeschid școalele naționale.

Dela izbucnirea revoluției lui Ipsilanti și până la acest an școalele publice din Moldova, lipsite de toate mijloacele, au rămas închise,¹⁾ iar Seminarul dela Socola, în urmă, ajunsese o simplă școală elementară de popi, unde să învățau numai cântările bisericesti.²⁾

Starea aceasta jalnică a învățăturilor publice îndemnă pe episcopii școalelor, încă la 1827, să se ocupe cu ideea deschiderii unei școale naționale.

Ideea aceasta mare agită tot mai mult spiritele oamenilor de inimă, mai ales după reîntoarcerea lui George Asachi dela Viena, unde petrecuse, în curs de cinci ani, ca agent al Domnitorului Ioan Sandu Sturza.

Întorcându-se dela Viena, Asachi aduse cu sine un document vechiu de mare importanță, dela George Ștefan Vodă, care urmase lui Vasile Lupu, și din care să putea constata că Vasile Lupu își înzestraseră creația sa, școala dela Trei-Erarhi, cu venitul a trei moșii: Tămășenii, Juganii și Răchitenii din județul Romanului, care însă călugării greci dela Mănăstirea Trei-Erarhi, în cursul vremilor, și-l apropiară, și îl folosiră mai mult de un veac și jumătate.³⁾

Bazată pe descoperirea lui George Asachi, episcopia școalelor la 1 Ianuar 1828 așterne Domnitorului Ioan Sandu Sturza o anafora, și în aceasta propune, ca „spre a nu lăsa să crească spini și polomidă pe câmpul cel mănăsesc ce poate naște îmbelșugate roade, într-o cât focul din vara trecută au ars și au surpat casa școalei domnești, am socotit, că în Mănăstirea Trei-Erarhi, anume în casa și pe așezământul învechit al fericitului întru pomenire Domnului Vasile Voivod, unde decând ne aducem aminte au urmat o școală obștească, să se statornicească în aceea casă o școală normală, și o gimnazie cătră care mai în urmă să se adaugă un curs de filosofie și de pravili.”⁴⁾

Dar moșiile mai sus numite, cari formau zestrea școalei domnești dela Trei-Erarhi, nu să puteau recupa decât numai prin un proces, cu călugării greci dela aceeaș Mănăstire, care l-a purtat contra lor George Asachi, ca referendar al învățăturilor publice,⁵⁾ și s-a sfârșit abia la anul 1846, când s'a hotărât în favorul școalei naționale.⁶⁾

Drept aceea Domnitorul Ioan Sandu Sturza, și până la isprăvirea procesului să îngriji de alte mijloace bănești, de lipsă

pentru suportarea cheltuelilor școalei ce eră să se înființeze, și anume a sporit darea de 5000 lei impusă Mănăstirilor închinată la 25000 lei pe an, și aceasta o făcea mai ales pe motivul, că „strămoșii noștri ctitorii acelei Mănăstiri, înzestrându-le, prin a lor documenturi glăsuesc, ca să fie a lor danie și spre ajutorul celor folositoare obștești așezământuri.”

În chipul acesta școala națională, a cărei deschidere fu ordonată și încuviințată de Domnitor la 5 Ianuarie 1828, porni sub augurii fericite, cu un curs normal de doi, și altul gimnazial de patru ani, și s-a numit școala Vasiliană după numele marelui ei fondator Vasile Lupu.

Bine înțeles călugării greci protestară din răspuseri în contra așezării școalei românești în Mănăstirea lor, iar „la cel dintâi examen public, la care asistă și Mitropolitul Beniamin, egumenul grec al Mănăstirii s'au înfătoșat în miezul adunării, spre a arunca asemenea în contra acestei închipuite asurpații a drepturilor sale, dar zelul său nechibzuit li atrase îndată o fulgerătoare apoplexie.”⁷⁾

Nu mult după deschiderea ei, școala Vasiliană ajunsese în fața unei mari primejdii, care o amenința cu aceeaș soarte, care o avuse pe vremea Eteriei Seminarul dela Socola. Această primejdie să ivi prin invaziunea Rușilor, în luna lui Maiu aceluiaș an, cari dimpreună cu Seminarul dela Socola, voiau să prefacă în spitale și școala dela Trei-Erarhi. Prin stăruințele energice ale Mitropolitului Beniamin însă ea scăpă de pericolul desființării.⁸⁾

La anul, dede peste alt pericol: o ciumă înfricoșată, care tinu dela 1829 până în primăvara anului 1830, făcu să se întrerumpă, pe toată vremea aceasta, cursul învățăturilor.⁹⁾

Iar în Februarie 1831 veni epidemia holerei, care provoaca din nou închiderea școalei până în luna lui Septemvrie aceluiaș an, când cursurile putură fi din nou reîncepte.¹⁰⁾

Cu toate că fu bătuită de atâtea pericole, școala dela trei Erarhi învinse toate piedecile și înaintă repede în dezvoltarea sa, până când, mai târziu, pe bazele ei să întemeiasse Academia Mihaileană.

Primii ei profesori, pe cum cetim la Vasile Al. Urechea,¹¹⁾ au fost Iconomul Constantin Facaș, Iereul Ioan Silvestru, George Săulescu și Vasile Fabian Bob, care dela reorganizarea școalei Vasiliane în 1828 și până la 1835 ținuse neîntrerupt catedra de matematică, geografie și limba latinească.¹²⁾

Iar la 1835, când să înființase Academia Mihaileană, el fu înaintat la această Academie, și i-s-a încredințat catedra de filosofie,¹³⁾ pe care a împodobit-o, cu râvnă, cu cinste și cu știință, până la sfârșitul vieții sale.

(Va urmă).

¹⁾ George Asachi, Chestia învățăturilor publice în Moldova, pag. 13.

²⁾ A. D. Xenopol, Istoria Românilor. Iași 1893, vol. VI, pag. 255.

³⁾ Reprodus în Uricariul lui Th. Codrescu, vol. III, pag. 279.

⁴⁾ Vezi anafora reproducă în Uricariul, vol. III, pag. 34.

⁵⁾ Cf. George Asachi, Chestia învățăturilor publice în Moldova, pag. 14.

⁶⁾ Vezi Uricariul, vol. IX, pag. 61.

⁷⁾ George Asachi, Chestia învățăturilor publice în Moldova, pag. 14.

⁸⁾ V. A. Urechia, Istoria Școalelor. București 1892, tom I, pag. 120.

⁹⁾ A. D. Xenopol, op. cit. vol. VI, pag. 259.

¹⁰⁾ A. D. Xenopol, tot acolo.

¹¹⁾ Op. cit. tom I, pag. 115.

¹²⁾ Foiaș pentru minte, inimă și literatură din 1833, Nr. 20, pag. 155.

¹³⁾ Ibidem, an. 1840, Nr. 34, pag. 166.

Prusia și Polonii

(Continuare și fine).

Decând a apărut întâia parte a acestui articol (Cfr. Nr. 38 al „Unirii”) s'au înmulțit numai faptele singuratice, dictate de politica prusiană contra polonilor, dar defavorabile pentru hakatism.

La locul întâi trebuie să amintim incidentul cu carul lui Drzymata. Acest incident este fenomenal și clasic și poate fi conșiderat drept monument istoric pentru apogeul cultural al Prusienilor în secolul al XX sub glorioasa cărmă a Hohenzollernilor!

Expunem faptul fără comentariu. Un biet țaran, Drzymata, și-a cumpărat în apropierea satului Rakoniewice 15 jugăre de pământ. Dar Guvernul prusian înfricoșat la venirea unui țaran polon printre ceilalți frați din neamul său, li refuzase lui Drzymata învoirea cerută, de a-și putea ridica o căsuță pe terenul cumpărat. Sărmanul, ce avea să facă! Drzymata cumpără atunci un vagon de transport, îl aduse pe petecul de pământ și începă să locuiască întrânsul cu nevasta și copiii săi.

Politica hakatistă voia să-i oprească și această locuință: dar din nenorocire n'avea la îndemână paragrafe penale pentru așa o crimă de tot nouă! Atuncia Drzymata fu rugat să iasă din vagon, și să locuiască într-o colibă — depărtată de 2 Kilom. de pământul său! Sărmanul om nu se împăcase cu această propunere și pentru o vorbă scăpată în mâhnirea s'a, fu încarcerat timp de o săptămână. Dar țarina cumpărată tot n'a părăsit-o.

Vestea despre acest fapt s'a răspândit în toată lumea, iar foile periodice, pe cum engleza „Graphic” parisiense „Illustration” și italiana „Il Grido del popol” și altele au reprodus în sute și mii de exemplare ilustrațiunea „Carului locuit de Drzymata, ca document istoric — deși foarte curios — la ce ajunge politica hakatistă față cu un biet țaran, care-și iubește pământul.

Dar și foile germane mai moderate, indeosebi „Köln. Volkszeitung” au început să acuze cu glas tare barbaria prusiană, dovedind, că zece mii de articole hakatiste nu vor înrăuri opinia publică spre favoarea prusianilor atât de mult, cum o făcuse „Carul locuit de Drzymata” spre defavoarea lor.

În fine s'a îndoișat Hakatismul. Țaranului i-a fost permis să-și construiască o căsuță pe moșioara sa, dar numai sub condițiunea, că în caz de vânzare a gospodăriei, Nemții și comisiunea colonizatoare vor avea înățietatea.

Dar Drzymata a refuzat și această condițiune și locuiește mai departe în vagon!

* * *

Astăzi, în urmă incidentului cu Drzymata, avem un argument mai mult, că în chestia polonă, politica hakatistă nu știe să respecte nici legea naturală. Astfel concludem Köln. Volksztg.

* * *

Pentru jățirea ideei spre favoarea expropriatunii cu de-a sila a polonilor din Germania, hakatiștii începă a reforma principiile fundamentale etice. Astfel să n

ne mire tezele emanate dela doi profesori universitari din Berlin:

1. Forța, ce-i drept, nu constituie dreptul; dar dreptului superior și actual al poporului trebuie să cedeze codicile legilor și constituțiilor scrise.

2. Ideia națiunii în ce privește țaria (proprie), poate și trebuie să schimbe în parte dreptul moral.

De sine se înțelege, că asemenea teze au devenit un monopol sacru al germanilor în contra polonilor! Vai de celelalte popoare, bunăoară cehi, poloni, unguri, etc, cari în părțile lor constituie întregul element național, sau cel puțin majoritatea relativ cu nemții; Vai de dânsii, de ar aplica tezele sus numite în contra elementului german! Germanii ar stârni o văicăreală desperată pentru această asuprire a germanismului și ar cere intermedierea guvernului lor, pentru a veni întru ajutor fraților persecutați. Dar a motiva conferința hakatistă cu asemenea teze — cum o făcuse nu de mult dl von Siebert într-o adunare ținută la Wiesbaden — asta vrea să zică progres cultural prusian.

Resultatul acestor idei juridice, corupte este actualminte o ură mare a prusianilor contra bieților poloni, o ură, care nu știe să cruțe nici sângele polonilor.

Unele incidente triste adevăresc cu prisosință zisele.

Așa de pildă: Nu de mult, cum descrie ziarul „Dziennik Poznanski“, domnul Fr. Koneczak pleac acu soția sa din Vrzesnia în Posnania. În cupeul drumului de fer se ivesc de odată doi inși, cerând ca dl Koneczak să grăiască cu soția sa nemțește, iar nu în limba polonă. Firește, le-a fost răspuns, ca ambii să-și caute de drum. Atunci s'au aruncat amândoi inși peste dânsii, maltratându-i cu pumnii. Numai cu greu i-a despărțit ceata călătorilor cu conducătorul trenului în frunte de victima fanatismului lor de rasă.

Dar procurorul tribunalului va fi de părere că ambii teutoni au apărat cauza națională!

Din acest motiv a fost achitat un soldat german, care ucise pe un țaran polon, fără pricină dreaptă. În urmă, la apelațiune, a primit ucigașul o lună de arest.

Iar un paroh catolic, Olszewski, din Osiek a fost osândit la un an și jumătate închisoare, pentru cuvânt, că ar fi ținut o predică patriotică.

Canonicele Stanislau Adamski, colaborator la jurnalul săptămânal: „Przewodnik katolicki“, a fost osândit la pedeapsă de 120 M. pentru ceva lipsă de tactică într'un articol.

Însuși redactorul jurnalului sus-numit, Prelatul Sanct. Sale Pontificelui dl I. Klos, plătit până în Iulie a. c. peste 2000 M. amendă pentru articole — polone și patriotice — (citește pentru apărarea religiei catolice și a limbii materne). Același demn prelat avea chiar atunci în Iulie, când vorbiam cu el, trei alte procese nouă peste cap, tot pentru același motiv.

N-aș da de capăt, dorind a descrie scenele și faptele tocmai în procesele preoților catolici. Ce ridicole au fost motivele condamnării multora, ce ridicolă toată ancheta premergătoare! Dar pentru că s'au pronunțat deschis pentru limba maternă întru predarea religiei copiilor poloni, de aceea au comis o crimă! Multor preoți le-a fost transmisă condamnarea la închisoare — fără anchetă. Doi dintre ei, suferind de de mult,

au rămas pe loc — morți — la ceșirea condamnării.

Copiii persecutați, au fost aduși și ei în desperare. Greva lor față cu nedreapta lege scoală, a fost înfrântă cu de-a sila.

Pentru a nu cădea pradă sălbătăciunii hakatiste un băiat Tryiski s'a aruncat sub roțile trenului; iar o fetiță Victoria Staniszevska, s'a spânzurat.

Asemenea fapte nu sunt tocmai sporadice, și dovedesc în ce se transformează specia politică, poreclită Hakatism.

* * *

Cu părere de rău constatăm, că între așa numitul „Centrum“, adică partidul nemților catolici și între polonii din imperiu neînțelegerea devine din zi în zi mai mare. Incercările polonilor de a întocmi cu Centrum o acțiune catolică comună, au fost primite cu neîncredere și combătute. Delegații „Centrului“, adunați la Gliwice, au trebuit să decidă, cum se vor purta nemții catolici în chestiunea polonă. Dar în locul unui răspuns, dl Musial, întâiul delegat, a reprodus numai cuvintele stereotipe spre lauda Centrului, fiind însuși mare agitator pentru așa numitul: Berliner Verband. Altul, chiar nu preot latin, parohul Adamczyk, combătea de-a dreptul mișcarea națională din Silesia, zicând chiar, că națiunea în imperiu (altă decât germăna) este ca zeul Woloh, care trebuie în fine să asfixieze.

Nici delegatul Faltin, nici la urmă președintele adunării, iar un preot, parohul Konieczko din Radziankow, n'au știut să răspundă Polonilor altfel, decât în mod negativ și ceva nedemn.

Aceste incidente din urmă nu permit, să ne aținem la mult băne în cauza polonă din Germania: ceva hakatism începe să pătrundă și în Centru.

* * *

În fine ce privește exproprierea cu de-a sila a polonilor din Posnania, ea găsește mulți adversari printre proprietarii cei mai mari din Prusia. Astfel ducele Pless are cea mai mare proprietate în Prusia, la 75 de moșii cu peste 200,000 de jugere de pământ.

Vin apoi domnii Christian Krafft și Victor Hohenlohe al doilea duce de Ratibor și Conte Schaffgotsch. Apoi domnii: contele Herrmann Arnim, ducele Gottfried Hohenlohe Ingelfingen și Guido Donnersmark, din Silesia, pe cât și ducii Thurn și Taxis din Posnania — au fiecare în deosebi avere de peste 100,000 de jugere. Alții cari posed câteva mii mai puțin, adică între 10 și 100 de mii tot suht cam destui.

Și pe aceștia dorește hakatismul să-i exproprieze, pentru binele populației rurale. Firește, că acești posesori nu pot subscrie legea exproprierii cu de-a sila a Polonilor, fără a se junghia pe sine însuși.

Căci dacă egoismul național devine legea supremă a dreptului, atunci poporul va ști să o aplice tuturor, nu numai polonilor, strigând în gura mare: „Vivant sequentes!“

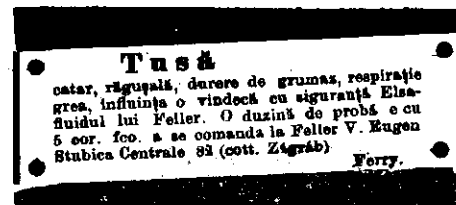
Bibliografie.

A apărut:

„Zăvodul“ foaie glumeață socială pentru popor, scrisă în spirit românesc și creștinesc. Apare în toată Dumineca regulat pe 8 pagini format mare quart. Redactor, editor și proprietar: Basiliu Podoabă. Prețul de prenumărare: pe o lună 1 cor., pe 3 luni 2 cor., pe 6 luni 4 cor. Cine trimite pe 6 luni câștigă în prețul portului de postă.

Proprietar-editor: Aurel C. Domșa.

p. redacție responz.: Augustin Gruția.

(40) 9-10

De vânzare:

Un quant mai mare de altoi de viță clasa I-mă, altoiți în viță americană („Riparia portalis“) după metoda cea mai bună (altoirea forțată) în următoarele specii:

SOIURI PENTRU VIN:

Rizling italian (Olasz Rizling)	1000 buc. = 200 cor.
Smighiră (Som, Furmint)	" " = 200 "
Moi (Mustos fehér)	" " = 200 "
Mestecați (Vegyos borfaj)	" " = 180 "
Galbini (Mézes fehér)	" " = 200 "
Aramon (Aramon)	" " = 180 "
Goarneși (Járdevány)	" " = 200 "
Fetești (Léányka)	" " = 200 "
Altoi clasa II.	

SPECIALITĂȚI DE MASĂ:

Chasselas blank	100 buc. = 22 cor.
" Fontainebleau	" " = 24 "
Madelaine Angevine	" " = 22 "
Passatutti	" " = 24 "
Muscat Hamburg	" " = 30 "
Suvenir de mileniu	10 " = 4 "
Kosuth Lajos	10 " = 3 "
Csaba gyöngye	1 " = 1 "
1000 buc. = 100 cor.	

Perseci de 3 ani înaltime până la 2 1/2 metri 1000 buc. = 30 cor.

Soia (circa 100 kilogr.)

1 kilogr. = 50 fl.

La comanda mai mari vând și pe schimb pe lângă cavenți buni, terminul

solvirii 1 Octombrie 1908.

La comanda rog a se trimite 1/2 anticipatiune, adresa să se scrie legibil indicându-se poșta sau stațiunea căii ferate. Pachetarea se va face cu îngrijire socotindu-se șpesele proprii. Reclamațiunile se iau în considerare, dacă sunt făcute cel mult la trei zile după primire.

Szancsal, u. p. Balázsfalva.

Ioan Bărbat,

învățător, absolv. al curs. de vierit din Aiud.

Vite nobilitate

trimite cu *garanță, asortiment bogat*, de tot soiul, firmă de mulți ani recunoscută ca prima și foarte solidă:

Prima pepinerie cu vite nobilitate

de pe Târnava.

Proprietar: FR. CASPARI, Medias (Ardeal) Nr. 54.

Cereți catalogul prețurilor!

Catalogul conține scrisori de recunoștință din toate părțile țării. Fiecare proprietar de vie să poate convinge înainte de a comanda de solidaritatea firmei, adresându-se verbal sau în scris la vre-o persoană cunoscută.

(30) 7-40

FISCHER + COMP NAGYENYED

PEPINERIE DE POMI SI VITE

150.000 Pomi Roditori
1.000.000 Sujete
1.000.000 Planta pentru gard
via arbori de promenada, arbori de ornament, roze, fructe cu boaba, contiferi etc.

1 Million altoae de vite, vita de vite Europeană și Americană cu su.

Specialitate: altoae de vita pentru deserti.

Sub-cultura
120 Jug.
cat.

30.000
Pruni de Bistrita si de Bosnia oltuiti Exemplare foarte frumuse

Fără
rădăcină

35) 5-12

ACATISTUL MIC,

sau carte ce cuprinde în sine rugăciuni către Preasf. Născătoare de Dumnezeu leg 24 fil.

Dracul în școală.

Povestire populară.
Tradusă după Bolondoa de
Augustin Paul.

Prețul 1 cor. 50 fil.

A apărut:

LITURGIERIUL

Prețul unui ex. pe hârtie „prima“

crudo 6 cor.

legat 9 „

Pe hârtie velină consistentă:

crudo 5 cor.

legat 8 „

La expozițiunea milenară din Budapesta dela 1896 premiat cu medalia cea mare.

Turnătorie de clopote și fabrica de scaune de fer pentru clopote a lui

ANTONIU NOVOTNY

în Timișoara-Fabric

(27) 18-52

se recomandă spre pregătirea clopotelor nouă, pe cum la turnarea de nou a clopotelor stricate, mai departe spre făcerea de clopote întregi armonioasă, pe lângă garanție pe mai mulți ani, provăzute cu ajustări de fer bătut, construite spre le întoarcă cu ușurință în ori ce parte, îndată ce clopotele sunt bătute de o latură prin aceea ce sunt mântuite de crepare. — Cu deosebire recomand

→ clopotele găurite ←

de mine inventate și mai de multe ori premiate, cari sunt provăzute în partea superioară — ca violina — cu găuri după figura S și pentru aceea au un ton mai intensiv, mai limpede, mai plăcut și cu vibrarea mai voluminoasă, decât cele de sistem vechiu, așa, că un clopot patent de 327 kg. este egal în tonul unui clopot de 461 kg. făcut după sistemul vechiu. Mai departe se recomandă spre făcerea scaunelor de fer bătut, de sine stătătoare, — spre preajustarea clopotelor vechi cu ajustare de fer bătut. — ca și spre turnarea de toate de metal.

Prețcuranturi ilustrate se trimit la cerere gratis și franco

Institut indigen. Banca de asigurare

„Transsylvania“

din Sibiu

(28) 17-52

Intemeiată la anul 1868

Sibiu, strada Cisnădiei nr. 5 (edificiile proprii), asigură în cele mai avantajoase condiții:

contra pericolului de incendiu și exploziune. ediții de ori-ce fet, mobile, mărfuri, vite, nutrețuri și alte produse economice etc.

asupra vieții omului

în toate combinațiile, capitale pentru cazul morții și cu termen fix. asigurări de copii, de zestre, rente pe viața întreagă etc. etc.

Asigurări populare fără cercetare medicală
Asigurări pe spese de înmormântare cu solvirea imediată a capitalului.

Valori asigurate contra incendiului: 94.975.294 coroane. capitale asigurate asupra vieții: 9.293.195 coroane.

Dela întemeiere institutului a solvit: pentru despăgubiri de incendii 4,295,120.15 cor. pentru capitale asigurate pe viață 3,760,810.21 cor.

Oferte și ori-ce informațiuni se pot primi dela: Direcțiune în Sibiu, str. Cisnădiei nr. 5 etajin I. curtea I.

și prin agenturile principale din Arad, Brașov, Bistrița și Cluj, precum și dela subagenții din toate comunele mai mari.